

Nr 16

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till studiebidrag m. m. för budgetåret 1969/70; given Stockholms slott den 21 februari 1969.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att

dels antaga härvid fogade förslag till

1) förordning om ändring i studiehjälpsreglementet den 4 juni 1964 (nr 402),

2) förordning om ändring i studiemedelsförordningen den 4 juni 1964 (nr 401),

dels bifalla de förslag i övrigt om vilkas avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sven Moberg

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs flera reformförslag på det studiesociala området fram. Åtgärderna tar sikte främst på studerande barn till lägre inkomstagare och till vuxna studerande.

Det inkomstprövade tillägget i studiehjälpen föreslås bli höjt med 225 kr. per läsår för ogift studerande med syskon under 16 år. Detta innebär att i bidrag till studerande vid fackskolor, gymnasier, yrkesskolor m. fl. skolor kan komma att utgå 3 150 kr. per läsår.

Maximibeloppet för lån från allmänna studielånefonden höjs enligt förslaget från 5 000 kr. till 6 500 kr.

I studiehjälpsystemet föreslås en ändring av gränsen mellan elever som anses tillhöra familjens ekonomi och övriga elever. En strikt åldersgräns om 20 år föreslås.

Vuxenstuderande föreslås få en möjlighet till partiell befrielse från skyldighet att betala tillbaka studielån från allmänna studielånefonden. Befrielsen skall få avse högst hälften av lånebeloppet, dock högst 4 950 kr. jämte ränta.

Den minsta återbetalningstiden för återbetalningspliktiga studiemedel föreslås normalt bli minst 15 år i stället för nuvarande 10 år. Vidare föreslås att åldersgränsen för erhållande av studiemedel höjs från 40 till 45 år.

För studiebidrag m. m. begärs ett förslagsanslag om 493 milj. kr. och för allmänna studielånefonden ett investeringsanslag av 111 milj. kr.

I propositionen anmäls även vissa frågor om tillsyn av barn till studerande.

Förslag

till

Förordning**om ändring i studiehjälpsreglementet den 4 juni 1964 (nr 402)**

Härigenom förordnas, att 4, 13, 21, 24 och 26 §§ studiehjälpsreglementet den 4 juni 1964¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

4 §.

Till studerande, som *börjat sina studier vid läroanstalten eller utbildningslinjen före det år under vilket han fyller tjuogoett år*, utgår studiehjälp i form av studiebidrag jämte tillägg och studielån.

Till studerande, som *fyller högst nitton år under det kalenderår då läsåret eller kursen börjar*, utgår studiehjälp i form av studiebidrag jämte tillägg och studielån. *För kurstid efter den 30 juni det kalenderår, då den studerande fyller tjugooett år, gäller detta endast om denna kurstid omfattar mindre än två månader.*

Till annan — — — — — och studielån.
Till studerande — — — — — dessutom resekostnadsersättning.

13 §.

Inkomstprövat tillägg — — — — — följande belopp.

Ha den studerandes föräldrar vårdnaden om annat barn än den studerande och har detta barn icke fyllt sexton år, eller äro föräldrarna pliktiga att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utgiva underhållsbidrag till sådant barn, utgår inkomstprövat tillägg med tjugofem kronor högre belopp i månaden än som anges i uppställningen. Detta gäller dock ej om den studerande är gift.

¹ Senaste lydelse av 4 och 21 §§ se 1967: 302 samt av 26 § se 1965: 248.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

21 §.

Studielån utgår med högst *femtusen* kronor för läsår. Om synnerliga skäl föreligga, får dock studielån utöver detta belopp beviljas studerande som bedriver heltidsstudier och har vårdnaden om barn, som icke fyllt sexton år, eller är pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utgiva underhållsbidrag till sådant barn.

Studielån utgår med högst *sextusen-femhundra* kronor för läsår. Om synnerliga skäl föreligga, får dock studielån utöver detta belopp beviljas studerande som bedriver heltidsstudier och har vårdnaden om barn, som icke fyllt sexton år, eller är pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utgiva underhållsbidrag till sådant barn.

Studielånets storlek — — — — — denna kostnad.

24 §.

Om fullgörandet — — — — — amorteringstiden utsträckas.
Låntagare, vars — — — — — åvilande betalningsskyldighet.

Den som uppburit studielån för vuxenutbildning må i vissa fall befrias från del av betalningsskyldigheten enligt bestämmelser som meddelas av Konungen.

Avlider låntagaren, — — — — — till betalning.

26 §.

Vad i detta reglemente är stadgat om föräldrar avser dels fader och moder som ha vårdnaden eller, i fråga om studerande som fyllt *tjuogoett* år, senast haft vårdnaden om den studerande, dels fader eller moder som stadigvarande sammanbor med vårdnadshavare som nu sagts. I fråga om fosterbarn eller adoptivbarn gäller vad som sägs om föräldrar i stället fosterföräldrarna eller adoptivföräldrarna.

Vad i detta reglemente är stadgat om föräldrar avser dels fader och moder som ha vårdnaden eller, i fråga om studerande som fyllt *tjuugo* år, senast haft vårdnaden om den studerande, dels fader eller moder som stadigvarande sammanbor med vårdnadshavare som nu sagts. I fråga om fosterbarn eller adoptivbarn gäller vad som sägs om föräldrar i stället fosterföräldrarna eller adoptivföräldrarna.

Har make — — — — — från vårdnaden.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1969.

Har studerande som avses i 4 § första stycket i dess äldre lydelse omedelbart före ikraftträdandet studerat vid läroanstalt eller utbildningslinje enligt 1 §, har han rätt att på begäran erhålla studiehjälp enligt äldre bestämmelser så länge han bedriver studier vid läroanstalten eller utbildningslinjen, dock längst till utgången av juni 1973.

Förslag
till
Förordning
om ändring i studiemedelsförordningen
den 4 juni 1964 (nr 401)

Härigenom förordnas, att 7 och 23 §§ studiemedelsförordningen den 4 juni 1964 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

7 §.

Studiemedel må ————— sexton terminer.

Ej heller må utan särskilda skäl studiemedel utgå för termin, som infaller efter det den studerande fyllt *fyrtio* år.

Ej heller må utan särskilda skäl studiemedel utgå för termin, som infaller efter det den studerande fyllt *fyrtiofem* år.

23 §.

Avgiftskvoten fastställles så snart två år förflutit från utgången av det år, under vilket den återbetalningsskyldige senast uppburit studiemedel. Kvoten utgör summan i basbelopp av återbetalningspliktiga studiemedel, delad med antalet år från och med det, då kvoten fastställles, till och med det, då den återbetalningsskyldige fyller femtio år, eller, om antalet år ej uppgår till *tio*, nämnda summa delad med *tio*.

Avgiftskvoten fastställles så snart två år förflutit från utgången av det år, under vilket den återbetalningsskyldige senast uppburit studiemedel. Kvoten utgör summan i basbelopp av återbetalningspliktiga studiemedel, delad med antalet år från och med det, då kvoten fastställles, till och med det, då den återbetalningsskyldige fyller femtio år, eller, om antalet år ej uppgår till *femton*, nämnda summa delad med *femton*. *Summan i basbelopp av återbetalningspliktiga studiemedel får dock icke delas med högre tal än som motsvarar antalet år från och med det, då avgiftskvoten fastställles, till och med det, då den återbetalningsskyldige fyller sextiofem år.*

Har den ————— första stycket.
Avgiftskvoten är ————— en tiondel.
Vid beräkning ————— tre decimaler.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1969.

I fråga om återbetalningsskyldig, för vilken avgiftskvot skall fastställas före den 1 januari 1970, tillämpas 23 § i sin äldre lydelse.

*Utdrag av protokollet över utbildningsärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 21 februari
1969.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON.

Statsrådet Moberg anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *anslag till studiebidrag m. m. för budgetåret 1969/70* och anför.

I årets statsverksproposition (bil. 10 s. 452 och 490) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Studiebidrag m. m. för budgetåret 1969/70 beräkna ett förslagsanslag av 493 milj. kr. samt till Allmänna studielånefonden för budgetåret 1969/70 beräkna ett investeringsanslag av 111 milj. kr.

Jag anhåller nu att få anmäla dessa frågor.

1. Inledning

Vid 1964 års riksdag beslöts en omläggning av det statliga studiesociala stödet för utbildning efter grundskolan. På grundval av förslag från studiehjälpsutredningen (SOU 1963: 48) och studiesociala utredningen (SOU 1963: 74) skapades genom statsmakternas beslut (prop. 1964: 138, SäU 1, rskr 290) två stödformer, studiehjälp vid studier på gymnasial nivå och studiemedel vid studier på i huvudsak eftergymnasial nivå.

1964 års beslut har kompletterats i vissa avseenden. Sålunda fattade 1965 års riksdag beslut om bl. a. höjning av det s. k. förlängda barnbidraget (prop. 109, 2LU 50, rskr 283). Vid 1967 års riksdag fattades beslut om dels en förbättring av förmånerna inom vuxenutbildning, dels en ändring av grunderna och beloppen för resetillägg till studiebidrag (prop. 85, 2LU 45, rskr 290).

Under den senaste tiden har flera reformförslag aktualiserats på det studiesociala området.

I samband med införandet av det nya bostadstillägget (prop. 1968: 42, SU 101, rskr 253) förutskickades att denna nya stödform aktualiserade vissa ändringar i vad

avser det inkomstprövade tillägget inom studiehjälpen. I sin anslagsframställning för budgetåret 1969/70 har centrala studiehjälpsnämnden framfört vissa synpunkter om behovet av åtgärder av detta slag.

I en promemoria, som utarbetats inom utbildningsdepartementet, har vissa förslag lagts fram om ändringar i utgående studiestöd för vuxna (Stencil U 1968: 6). Över promemorian har yttrande inhämtats från centrala studiehjälpsnämnden.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades den 17 maj 1968 sakkunniga¹ för att utreda främst vissa frågor inom studiemedelssystemet. Med skrift den 19 november 1968 har utredningen kommit in med förslag om tillämpning av en strikt 21-årsgräns inom studiehjälpsystemet. Över detta förslag har yttrande inhämtats från centrala studiehjälpsnämnden.

Vidare har studiehjälpsnämnden i sin anslagsframställning för budgetåret 1969/70 lagt fram förslag om höjning av maximibeloppet för lån ur allmänna studielånefonden. Från Tekniska linjers elevförbund har kommit in en skrift med begäran om bl. a. vissa höjda studiehjälpsförmåner.

Slutligen har en arbetsgrupp² i utbildningsdepartementet den 2 februari 1968 överlämnat en promemoria om Barntillsyn för studerandefamiljer (Stencil U 1968: 1). Över promemorian har synpunkter inhämtats från universitetskanslersämbetet, skolöverstyrelsen, centrala studiehjälpsnämnden, arbetsmarknadsstyrelsen, socialstyrelsen, centrala samarbetsgruppen för utbyggnad av daghem och fritidshem, studentbostadskommittén, Svenska kommunförbundet, Landsorganisationen, Tjänstemännens centralorganisation, Svenska arbetsgivareföreningen, Statstjänstemännens riksförbund, Sveriges akademikers centralorganisation, de politiska studentförbunden, Sveriges förenade studentkårer, Stor-Stockholms planeringsnämnd samt barnavårdsnämnderna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Uppsala, Örebro, Linköping, Karlstad och Umeå.

2. Huvuddragen av nuvarande studiesociala system

Till studerande i gymnasier, fackskolor, yrkesskolor m. fl. läroanstalter utgår *s t u d i e h j ä l p* enligt bestämmelserna i studiehjälpsreglementet den 4 juni 1964 (nr 402, ändrat senast 1967: 302) i form av studiebidrag jämte tillägg eller förhöjt studiebidrag samt studielån. Tillämpningsbestämmelser till studiehjälpsreglementet finns i studiehjälpskungörelsen den 4 juni 1964 (nr 502, ändrad senast 1967: 303). Förteckning över läroanstalter och utbildningslinjer vid vilka studiehjälp utgår finns i kungörelsen den 6 juni 1968 (nr 302) om läroanstalter och utbildningslinjer vid vilka studiehjälp utgår. För elever i grundskolan och motsvarande skolformer utgår förmåner enligt förordningen den 4 juni 1964 (nr 400) om förlängt barnbidrag

¹ Riksdagsmannen Börje Nilsson, ordförande, rektorn Stig Andersson, byråchefen Stig Mattsson, civilekonomen Bengt Oberger och riksdagsledamoten Ingrid Sundberg.

² Departementsrådet Ulf Larsson, ordförande, överläkaren Erik Kjell Eriksson och förste byråsekreteraren Beate-Charlotte Hammar.

(ändrad 1965: 249) och kungörelsen den 4 juni 1964 (nr 503) med tillämpningsföreskrifter till förordningen den 4 juni 1964 (nr 400) om förlängt barnbidrag (ändrad senast 1966: 227).

Studiehjälp enligt studiehjälpsreglementet utgår för läsår eller kurstid i princip fr. o. m. kvartalet efter det, under vilket den studerande fyllt 16 år.

Studiebidrag utgår med 75 kr. i månaden.

Härutöver kan *inkomstprövat tillägg* utgå med 25, 50 eller 75 kr./mån. Till grund för inkomstprövningen ligger den studerandes och hans föräldrars sammanlagda beskattningsbara inkomst vid senaste taxering till statlig inkomstskatt. Med beskattningsbar inkomst jämföres 1/5 av behållen förmögenhet över 30 000 kr. Är den studerande gift, skall makens inkomst och förmögenhet beaktas i stället för föräldrarnas.

Tilläggets storlek vid olika beskattningsbar inkomst framgår av följande uppställning.

Beskattningsbar inkomst, kr.	Tillägg/mån., kr.
— 8 000	75
8 100—12 000	50
12 100—20 000	25

Om den studerande är berättigad till inkomstprövat tillägg med högsta belopp och om synnerligen stort behov av ytterligare studiehjälp föreligger, kan *behovsprövat tillägg* utgå med högst 75 kr. i månaden.

Vid behovsprövningen — som görs av centrala studiehjälpsnämnden — utgår man från årsinkomsten vid ansökningstillfället (räknat före skatt och innefattande även icke skattepliktiga inkomster såsom sjukpenning, bostadstillägg, arbetslöshetsbidrag etc.). Hänsyn tas till antalet syskon. Bidragsformen riktar sig främst till ensamstående vårdnadshavares barn. De nu tillämpade inkomstgränserna innebär att i en fullständig familj med ett studerande barn och inga syskon under 16 år tillägg kan utgå vid årsinkomst om högst ca 14 000 kr.

Är den studerande i behov av inackordering, utgår *inackorderingstillägg* med 100 kr. i månaden. *Resetillägg* med 40, 60, 80 eller 100 kr. i månaden utgår för dagliga resor mellan hem och skola. Tillägg utgår endast om avståndet är minst 6 km.

Här beskrivna förmåner utgår till den som påbörjat studierna vid läroanstalten eller utbildningslinjen före det kalenderår under vilket han fyller 21 år (yngre elev). Till övriga (äldre) studerande utgår förhöjt studiebidrag om 175 kr. i månaden.

Studielån kan efter behovsprövning utgå med högst 5 000 kr. för ett läsår. Vid prövningen tas för yngre studerande hänsyn till den studerandes och föräldrarnas inkomst och förmögenhet. Om synnerliga skäl föreligger kan studerande som bedriver heltidsstudier och som har försörjningsplikt mot barn erhålla studielån med högre belopp.

De studerande vid eftergymnasiala läroanstalter erhåller s t u d i e m e d e l

enligt bestämmelserna i studiemedelsförordningen den 4 juni 1964 (nr 401, ändrad 1967: 884). Tillämpningsföreskrifter till studiemedelsförordningen finns i studiemedelskungörelsen den 24 september 1964 (nr 592, ändrad senast 1967: 885). Förteckning över studiemedelsberättigade läroanstalter finns i kungörelsen den 6 juni 1968 (nr 301) om läroanstalter och utbildningslinjer vid vilka studiemedel utgår.

Studiemedel består av studiebidrag och återbetalningspliktiga studiemedel. Studiemedlen är indexreglerade och utgår per år med 140 % av basbeloppet inom den allmänna försäkringen (f. n. 8 120 kr.). Om den studerande har vårdnaden om barn, kan dessutom utgå ett barntillägg med f. n. 1 450 kr. för varje barn under 16 år. Extra studiemedel kan vidare utgå om synnerliga skäl föreligger. Av studiemedlen utgör 1 750 kr. ett studiebidrag, medan återstoden skall återbetalas under normalt 20—25 år.

Studiemedel utgår med hänsyn till den studerandes studiemeriter samt de ekonomiska resurser över vilka den studerande förfogar. Under de två första terminerna erhålls dock studiemedel utan prövning av studiemeriterna.

3. Reformförslag på det studiesociala området

3.1 Inkomstprövat tillägg inom studiehjälpen

3.1.1 Nuvarande regler m. m.

Såsom redovisats i föregående avsnitt utgår inkomstprövat tillägg till studiebidrag till studerande som tillsammans med sina föräldrar har en till statlig inkomstskatt beskattningsbar inkomst om högst 20 000 kr. I årsinkomst motsvarar detta belopp ca 30 000 kr. Tilläggets storlek utgör 25, 50 eller 75 kr. i månaden, beroende på inkomstens storlek. Med beskattningsbar inkomst jämföras därvid 20 % av nettoförmögenhet över 30 000 kr. Är den studerande gift, skall makens inkomst och förmögenhet beaktas i stället för föräldrarnas. Till familjer med ytterligare behov av studiestöd kan utgå behovsprövat tillägg med ytterligare 75 kr. i månaden. Bestämmelserna har varit oförändrade sedan år 1964.

I detta sammanhang kan lämnas vissa uppgifter om studiehjälpens omfattning enligt av centrala studiehjälpsnämnden för budgetåret 1967/68 redovisad statistik. Enligt dessa uppgifter utgick i inkomstprövat tillägg ca 29 milj. kr. och i behovsprövat tillägg 6 milj. kr. Beräknat efter antalet elever med studiebidrag utgick inkomstprövat tillägg till 36 %, behovsprövat tillägg till 5 %.

3.1.2 Konsekvenser av 1968 års familjepolitiska reform

I betänkandet Barnbidrag och familjetillägg (SOU 1967: 52) redovisade familjepolitiska kommittén vilka effekter som uppstår i en familj i samband med att ett barn fyller 16 år, vilket i regel är liktydigt med att barnet går över från grund-

skola till en frivillig utbildning. Kommittén, som lade fram förslag om ett förbättrat familjepolitiskt stöd, konstaterade att vissa konsekvenser härav blev aktuella inom studiehjälpsystemet. Denna synpunkt underströks av bl. a. centrala studiehjälpsnämnden i dess yttrande över betänkandet.

Genom beslut vid 1968 års riksdag infördes ett system med statliga och kommunala bostadstillägg. Samtidigt avvecklades familjebostadsbidragen. De starkt förbättrade bidragen är bl. a. knutna i sin statliga del till antalet barn under 16 år. Då ett barn fyller 16 år, upphör eller reduceras familjestödet. I stället börjar studiehjälp att utgå. Effekterna härav kan variera i de enskilda fallen, beroende på inkomst, barnantal och bostadsförhållanden. I många fall kan det dock, om nuvarande regler för studiestöd behålls oförändrade, bli minskningar i familjens disponibla inkomst.

I propositionen uttalade föredragande statsrådet följande beträffande sambandet familjepolitik—studiestöd.

Jag vill i detta sammanhang beröra den situation som i bidragshänseende uppkommer när något av barnen i en familj fyller 16 år. Det allmänna barnbidraget för detta barn upphör då från det följande kvartalsskiftet och samtidigt minskar eller upphör bostadstillägget. Om barnet studerar, börjar i stället att utgå ett allmänt studiebidrag med 75 kr. i månaden, dvs. samma belopp som barnbidraget räknat per månad. Som kompensation för det minskade eller bortfallna bostadstillägget har familjen möjlighet att få del av de inkomst- och behovsprövade tilläggen inom studiehjälpen. Det nya bostadstillägget aktualiserar vissa justeringar i det studiesociala stödet fr. o. m. läsåret 1969/70 i vad avser det inkomstprövade tillägget i studiehjälpsystemet. Överväganden härom pågår inom utbildningsdepartementet. Förslag avses komma att redovisas i nästa års statsverksproposition.

I samband med sin framställning om anslag för budgetåret 1969/70 har studiehjälpsnämnden, som redovisat de kostnadsmässiga effekterna av en höjning av beloppen för studiebidraget och de olika tilläggen, bl. a. framhållit att en förstärkning av det inkomstprövade tillägget bör ges högsta prioritet. Nämnden erinrar även om den stimulanseffekt som en höjning av detta tillägg torde få.

3.2 Ändring av 21-årsregeln inom studiehjälpsystemet

3.2.1 Nuvarande regler

I sitt betänkande Bättre studiehjälp (SOU 1963: 48) tog studiehjälpsutredningen upp frågan om avgränsningen av studiehjälpen. En allmän utgångspunkt vid utredningsarbetet hade varit önskemålet att underlätta en nära samordning av studiehjälpen på olika nivåer. Trots att det ur många synpunkter skulle vara önskvärt med ett system som omfattade samtliga elever vid de frivilliga skolformerna, var enligt utredningen en viss differentiering av studiehjälpen ofrånkomlig. Denna differentiering borde grundas på skillnaderna i elevernas studieekonomiska situation.

Utredningen fann att den viktigaste skillnaden i elevernas ekonomiska situa-

tion var betingad av om de tillhör familjens ekonomiska hushållning eller inte. Det mest användbara kriteriet vid bedömning om elever tillhörde familjens hushållning var enligt utredningen deras ålder. Utredningen föreslog en differentiering med ledning av elevernas ålder, varvid 21 år fick utgöra åldersgräns. Av praktiska skäl bedömdes det som angeläget att studiehjälpen utgick enligt samma regler under elevens hela skoltid. Åtskillnaden mellan äldre, från föräldrarnas ekonomi fristående elever och yngre elever, tillhörande föräldrarnas hushållning, har därför gjorts avhängig av vid vilken ålder eleven påbörjar sina studier vid läroanstalten eller utbildningslinjen.

Utredningens förslag upptogs oförändrade i propositionen 1964: 138 angående studiesocialt stöd till studerande ungdom och godtogs också av riksdagen.

Studiehjälpsreglementet innehåller således bestämmelsen att till studerande, som börjar sina studier före det år under vilket han fyller tjuogoett år, utgår studiehjälp i form av studiebidrag jämte tillägg och studielån. Till annan studerande utgår studiehjälp i form av förhöjt studiebidrag och studielån.

3.2.2 Centrala studiehjälpsnämndens skrivelse

I skrivelse den 25 januari 1968 framförde centrala studiehjälpsnämnden vissa synpunkter på dessa bestämmelser. Nämnden framhöll att bestämmelserna från administrativ synpunkt varit svåra att tillämpa av skolstyrelser och rektorer. I fall, där elev påbörjat utbildning före 21 års ålder på en ort och efter fyllda 21 år fortsatt utbildningen på annan ort, har det varit svårt för skolstyrelse eller rektor att veta vilken form av studiehjälp som skall utgå. Det föreligger enligt nämnden ofta svårigheter att av eleven få entydiga och korrekta uppgifter om när han först påbörjade sina studier.

Åtskillig kritik har också — påpekades i skrivelsen — framförts av föräldrar och elever mot förhållandet, att vissa studerande efter fyllda 21 år får sitt studie-stöd prövat med hänsyn till föräldrarnas ekonomi. Särskilt i de fall elever påbörjar sin gymnasiala utbildning i 19—20-årsåldern och fortsatt studierna under tre år eller mera har det varit svårt för föräldrarna att förstå motiven för att barnen vid studiehjälpsprövningen skall anses beroende av föräldrarnas ekonomi.

Centrala studiehjälpsnämnden ansåg därför att en övergång bör ske till en strikt åldersregel, så att elev vid uppnådda 21 år i studiehjälps hänseende skulle anses som fristående från föräldrarnas ekonomi oavsett när studierna påbörjades.

För vissa elever skulle en sådan regel medföra en minskning av bidragen men i stället en förbättring av möjligheten till studielån. I andra fall skulle det kunna bli en ökning av bidraget. Vid införandet av nya regler uppstår, framhöll nämnden, behov av övergångsbestämmelser av innehåll, att elev som redan påbörjat sina studier får behålla nu utgående bidragsformer under sin återstående studietid.

Andra lagutskottet behandlade år 1968 (2LU 30) med anledning av motionsyrkanden frågan om övergång till strikt åldersgräns. Utskottet ansåg det ytterst ange-

läget att bestämmelsen om åldersgräns snarast reviderades för att åstadkomma en strikt 21-årsregel men tog inget initiativ i frågan, eftersom denna redan hos Kungl. Maj:t aktualiserats av centrala studiehjälpsnämnden. Nya bestämmelser borde enligt utskottet träda i kraft läsåret 1969/70.

3.2.3 1968 års studiemedelsutrednings förslag

Under 1968 har, som nämnts tidigare, en utredning tillsatts för översyn av studiemedelsystemet. Utredningen har även fått i uppdrag att utarbeta förslag till de förändringar i författningar och anvisningar som behövs vid ett genomförande av centrala studiehjälpsnämndens förslag om ändring av reglerna om 21-årsgränsen inom studiehjälpsystemet.

I skrivelse den 19 november 1968 har utredningen lagt fram förslag i frågan. Utredningen finner den av centrala studiehjälpsnämnden föreslagna ordningen lämplig och ansluter sig i allt väsentligt till förslaget.

Vidare anser utredningen det av administrativa skäl önskvärt, att en studerande trots att han passerat 21-årsgränsen i vissa fall fortsättningsvis behandlas som yngre elev. Detta anses böra gälla vid kurser som påbörjats senast det år den studerande fyllt 20 år och som sträcker sig högst två månader in på nästa års hösttermin.

Utredningen godtar centrala studiehjälpsnämndens förslag till övergångsbestämmelser.

Kostnaderna för reformen under budgetåret 1969/70 beräknas till 3 milj. kr. i form av studiebidrag och för studielån 6,5 milj. kr.

Utredningen erinrar även om att förmynderskapsutredningen aktualiserat frågan om en sänkning av myndighetsåldern från 21 till 20 år.

Över utredningens promemoria har yttrande inhämtats av *centrala studiehjälpsnämnden*. Nämnden erinrar om att det nu framlagda förslaget överensstämmer med vad nämnden tidigare föreslagit. Nämnden tillstyrker utredningens förslag.

I en särskilt inkommen skrift har även *Sveriges förenade studentkårer* anslutit sig till utredningens förslag.

3.3 Höjning av studielånens maximibelopp

3.3.1 Nuvarande regler

Lån ur allmänna studielånefonden utgår med högst 5 000 kr. per läsår. När det gäller yngre studerande, dvs. person som påbörjat studierna före 21 års ålder, sker en prövning av lånebehovet mot föräldrarnas ekonomi och viss försiktighet tillämpas vid tilldelningen av lån. För övriga studerande beaktas ej föräldrarnas ekonomiska läge. Till heltidsstuderande med försörjningsplikt kan högre lån än 5 000 kr. utgå. I dessa fall kan studielån utgå med det belopp som enligt studiemedelsförordningen kan utgå i form av studiemedel.

3.3.2 Förslag från centrala studiehjälpnämnden

I sin anslagsframställning för nästa budgetår framhåller studiehjälpnämnden att studielånets maximibelopp varit oförändrat sedan år 1964, medan samtidigt studiemediens maximibelopp ökats i takt med basbeloppets förändring.

Studiehjälpnämnden hävdar att de äldre studerandena vid bl. a. yrkesskolor, fackskolor och gymnasier bör få möjlighet till samma totalstöd som de studerande vid eftergymnasiala läroanstalter. Någon större skillnad i studiekostnaderna för de båda kategorierna av studerande torde inte föreligga. Studielånebeloppet betraktas enligt nämnden av de äldre eleverna ofta som otillräckligt för studierna. Nämnden pekar vidare på att grupper av studerande inom yrkesskolan och elever vid några fristående läroanstalter på yrkes/fackskolenivå har sökt att få bli överflyttade till studiemedelssystemet med motiveringen att totalstödet är högre inom studiemedelssystemet än inom studiehjälpssystemet. Nämnden erinrar också om att studietidens längd inte längre skiljer sig i någon avsevärd grad mellan skilda utbildningslinjer inom de båda systemen.

Starka skäl talar enligt nämnden för en uppräknig av lånebeloppet. Studiehjälpnämnden föreslår, att maximibeloppet med verkan fr. o. m. den 1 juli 1969 fastställs till 6 500 kr. för läsår. Det ökade studielånebeloppet bör som regel komma de äldre studerandena till del. Till studerande med försörjningsplikt skall högre lån alltså kunna beviljas. För de yngre studerandena förutsätter nämnden att den nödvändiga förstärkningen sker på bidragssidan.

3.4 Studiestöd för vuxna

3.4.1 Departementspromemorian

3.4.1.1 *Inledning.* I promemorian framhålls inledningsvis att samhällets engagemang på vuxenutbildningsområdet koncentrerats på arbetsmarknadsinriktad utbildning, gymnasial utbildning och förgymnasial utbildning samt folkbildning. En förutsättning för en kraftig expansion på vuxenutbildningsområdet är ett ökat användande av lärarersättande åtgärder som t. ex. radio och television. En särskild kommitté (TRU-kommittén) har tillkallats för att utreda frågan om användande av etermedier i utbildningen samt bedriva viss produktionsverksamhet.

I promemorian redovisas de skilda former av vuxenutbildning som f. n. finns. De 104 folkhögskolorna har till uppgift att meddela en allmän medborgerlig bildning. Tyngdpunkten ligger på de s. k. vinterkurserna (ca 12 000 deltagare) men i allt större utsträckning ordnas korta kurser i skilda ämnen. Studiecirkeln är den vanligaste arbetsformen inom vuxenutbildningen. I sådan verksamhet deltar över 1 milj. deltagare. Inom studiecirkeln ges utrymme för en rad skiftande önskemål. Studier i språk, musik och konsthantverk dominerar kvantitativt men även de samhällsorienterande ämnena är rikt företrädade.

I varje kommun kan skolstyrelsen anordna vuxenutbildning enligt kursplaner för

grundskolans högstadium, gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan. Verksamheten skall bedrivas inom det vanliga skolväsendet, utom vid större omfattning då särskilda skolenheter för vuxenutbildning kan inrättas. Undervisningen är lärarledd enligt fastställda normaltimplaner. I vissa fall skall eterburen och/eller brevundervisning användas.

Staten svarar för den riksrekryterande vuxenutbildningen genom två skolor (Härnösand och Norrköping). Undervisningen bedrivs som en kombination av muntlig undervisning och brevkolstudier. För läsåret 1968/69 beräknas antalet studerande till ca 4 000.

Viss försöksverksamhet med eterburen undervisning bedrivs fr. o. m. hösten 1968 med kurser i engelska och företagsekonomi på gymnasienivå. Kurserna har producerats av TRU-kommittén.

På eftergymnasial nivå anordnas s. k. decentraliserad akademisk utbildning, främst för folkskollärare och personer med studentexamen, som heltidsutbildning. Vidare kan den enskilde utnyttja brevkolstudier kombinerade med lärarhandledda heltidskurser.

I promemorian erinras om att en betydelsefull del av vuxenutbildningen äger rum inom ramen för omkolningen för vilken arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen svarar.

I promemorians förslagsdel konstateras att de nuvarande studiesociala åtgärderna till största delen är skapade för dem som bedriver sina studier i omedelbar följd efter grundskolan. Det kan därför finnas skäl att låta vuxenutbildningsreformen följas av en förbättring av de studiesociala villkoren. Vuxna med försörjningsplikt mot barn har genom beslut vid 1967 års riksdag lika stora studiesociala förmåner oavsett på vilken nivå studierna bedrivs. Detta beslut bör nu följas upp genom en lindring av återbetalningsskyldigheten genom ändringar inom studiehjälps- och studiemedelssystemen. Dessa åtgärder bör emellertid enligt promemorian samtidigt bygga på huvudprinciperna för det nuvarande studiesociala stödet och således få formen av förändringar inom studiehjälps- och studiemedelssystem.

Vidare framhålls att i en framtida situation då alla medborgare får en mer jämförlig utbildning rättvisedimensionen av vuxenutbildningsreformen blir mindre framträdande. I allt högre grad förändras vuxenutbildning från att vara en åtgärd att i efterhand utjämna skillnader i utbildningsstandard mellan generationerna till att vara ett naturligt inslag för alla i arbetslivet verksamma. Det kan synas tveksamt om i sådant läge — till vilket det naturligtvis sker en successiv anpassning — även ett med hänsyn till de vuxna reformerat studiehjälps- eller studiemedelssystem är den lämpligaste formen för studiefinansieringen för vuxna. Kungl. Maj:t har därför genom beslut den 28 juni 1968 bemyndigat chefen för utbildningsdepartementet att tillkalla en utredning med uppgift att utreda de mer långsiktiga perspektiven på studiefinansieringen inom vuxenutbildningen. Även under mellantiden kan det komma i fråga att pröva ändringar i systemet utöver dem som aktualiseras i promemorian.

3.4.1.2 *Förslag om utsträckning av tiden för återbetalning av studiemedel.* Reglerna om återbetalning av studiemedel är så utformade att återbetalningstiden normalt utgör 20—25 år för den studiemedelstagare som, efter genomgång av grundskolan, bedrivit sina studier utan nämnvärda avbrott. För den som på grund av studieavbrott eller andra skäl avslutat sin utbildning efter det han fyllt 40 år blir återbetalningstiden väsentligt kortare. Den får dock inte understiga tio år utom i de fall då det totala återbetalningspliktiga beloppet är lägre än ett basbelopp.

För många vuxna, särskilt för dem som avslutar sin utbildning efter 40 års ålder, blir således återbetalningstiden för uppburna återbetalningspliktiga studiemedel kortare än vad som ansetts vara rimligt för personer som avslutar sin utbildning vid yngre år. Denna olägenhet bör enligt förslaget i promemorian så långt möjligt undanröjas genom att den minsta återbetalningstiden ändras från tio till femton år.

I vissa fall bör dock, framhålls i promemorian, en kortare återbetalningstid bli aktuell. För att undvika att de årliga återbetalningarna blir alltför små, bör likasom hittills avgiftskvoten (dvs. den årliga återbetalningen) alltid uppgå till lägst en tiondel av basbeloppet. Detta leder till att återbetalningstiden kommer att understiga femton år i de fall då de återbetalningspliktiga studiemedlen understiger 1,5 basbelopp (f. n. 8 700 kr.). En kortare återbetalningstid än femton år bör bli aktuell även i de fall då studierna avslutas vid så sen tidpunkt att, när återbetalningen börjar, mindre än femton år återstår t. o. m. det år då den återbetalningsskyldige fyller 65 år. Avgift får nämligen inte utgå efter det då den återbetalningsskyldige fyller 65 år.

3.4.1.3 *Förslag om avskrivning i vissa fall av studielån.* Konstruktionen av återbetalningsreglerna i studiemedelssystemet innebär att återbetalningen för en studiemedelstagare, som efter genomgång av grundskolan bedrivit sina studier utan nämnvärda avbrott, kan beräknas till årligen ca 1 500 kr., om han uppburit studiemedel för en mer omfattande utbildning. Bedriver en familjeförsörjare gymnasiala studier och därefter studier vid en eftergymnasial utbildningsanstalt och finansierar han sina studier med studielån och studiemedel blir den årliga återbetalningen betydligt större. Om han avslutar sina studier vid 35 års ålder, torde man kunna beräkna den årliga återbetalningen till mer än 2 500 kr. En återbetalningsskyldighet av denna omfattning kan utsätta den enskilde för ekonomiska svårigheter. Den årliga återbetalningsskyldigheten blir inte obetydligt högre, om studierna avslutas ännu senare. Det kan därför enligt promemorian vara rimligt att i vissa fall medge en partiell avskrivning av återbetalningsskyldigheten för att den enskilde inte skall belastas av alltför betungande återbetalningar. Förslaget i promemorian i denna del innebär följande.

En sådan avskrivning bör avse uppburna studielån ur allmänna studielånefonden jämte ränta för amorteringsfri tid. Avskrivning bör kunna medges låntagare som förutom studielånet uppburit återbetalningspliktiga studiemedel. Studielånet bör avse utbildning för vinnande av behörighet att inskrivas vid den läroanstalt eller utbildningslinje vid vilken låntagaren uppburit de återbetalningspliktiga studie-

medlen. Låntagaren bör ha bedrivit studier vid denna läroanstalt eller utbildningslinje under inte alltför kort tid. Denna tid bör kunna bestämmas till minst tre år. Vidare bör enligt förslaget krävas, att låntagaren har en kvalifikationsperiod om minst fem års förvärvsarbete eller annan yrkesutövande verksamhet. Som yrkesutövande verksamhet bör anses även arbete i hem för vårdnad av barn under 16 år, föräldrar etc. Kvalifikationsperioden bör infalla före den tidpunkt då låntagaren började de studier för vilka han uppburit återbetalningspliktiga studiemedel. Som ytterligare villkor för avskrivning bör gälla att låntagaren dels är gift och har vårdnaden om barn som inte fyllt 16 år, dels varit gift och haft vårdnaden om sådant barn under den studietid för vilken han uppburit studielån och återbetalningspliktiga studiemedel.

I promemorian framhålls att den vuxne familjeförsörjaren som bedriver gymnasiala studier regelmässigt får större studielån än ungdomsstuderande. Mot denna bakgrund föreslås att avskrivningen skall omfatta en viss andel av det belopp som den vuxne familjeförsörjaren kan beräknas normalt uppbära som studielån utöver vad ungdomsstuderanden genomsnittligen uppbär som studielån. Detta överskjutande belopp föreslås av praktiska skäl beräknas schablonmässigt (5 000 kr. för varje årskurs utbildningen omfattar). Antalet årskurser framgår av gällande läroplaner för den gymnasiala utbildningen, dvs. tre för gymnasiet och två för fackskolan.

I promemorian förordas att avskrivningen kan få avse högst ungefär en tredjedel av beloppet 5 000 kr. per årskurs. I avskrivningsregeln bör alltså anges att den sammanlagda avskrivningen får uppgå till högst 1 650 kr. per årskurs. Avskrivningen bör vidare begränsas till att avse högst hälften av lånesumman ökad med ränta för amorteringsfri tid. Avskrivningen bör fastställas med hänsyn dels till storleken av de belopp — studielån och återbetalningspliktiga studiemedel — som den studerande totalt skall återbetala, dels den tid under vilken återbetalningarna skall fullgöras, dels den studerandes ekonomiska situation i övrigt. Avskrivning bör få förekomma endast i den utsträckning som det kan anses nödvändigt för att förhindra att låntagaren åläggs en oskälig uppoffring.

Genom förslaget åstadkoms en inte obetydlig lindring i återbetalningsbördan för personer som vid vuxen ålder genomfört mer omfattande studier. De blir mer jämställda i återbetalningsavseende med dem som utbildat sig i yngre år.

Avskrivningen enligt förslaget omfattar lån som erhållits enligt studiehjälpsreglementet. Att lånet erhållits före den dag då avskrivningsregeln föreslås träda i kraft bör inte utgöra hinder mot avskrivning.

Prövning av avskrivningsfrågan bör ske under det år, då avgiftskvoten för återbetalningspliktiga studiemedel skall fastställas. Beslut om avskrivning bör enligt förslaget fattas av centrala studiehjälpsnämnden.

3.4.1.4 *Förslag om höjning av åldersgränsen för erhållande av studiemedel.* Enligt studiemedelsförordningen får studiemedel inte utan särskilda skäl utgå för termin, som infaller efter det den studerande fyllt fyrtio år. Centrala studiehjälpsnämnden har meddelat anvisningar om under vilka förhållanden särskilda skäl skall

anses föreligga. Studiemedel beviljas t. ex. för uppnående av examen, om den studerande börjat sin utbildning vid relativt hög ålder eller om den studerande avbrutit sin utbildning för familjebildning och senare önskar fullfölja utbildningen. Studiemedel beviljas emellertid i princip inte, om det kan beräknas att utbildningen inte kommer att vara avslutad förrän efter det år den studerande fyllt 50 år.

Dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet uttalade i prop. 1964: 138 (s. 163) en viss tvekan inför den av studiesociala utredningen föreslagna 40-årsregeln med hänsyn till riktlinjerna för vuxenutbildningen. De studiesociala myndigheternas tillämpning av regeln har dock inte inneburit några direkta olägenheter för de sökande, såsom bl. a. andra lagutskottet konstaterat vid 1968 års riksdag (2LU 1968: 18).

I promemorian konstateras att det får anses vara önskvärt att i ett generellt verkande system slippa ifrån en alltför omfattande särskild prövning av ansökningarna. Utan att ge avkall på principen att studiemedel till sin huvudpart skall återbetalas föreslås att en viss höjning av åldersgränsen sker, nämligen till 45 år. Studiehjälpsnämndens praxis bör enligt promemorian vad gäller ansökan från personer över denna ålder kunna följas även i framtiden.

3.4.1.5 *Ikraftträdande.* Åtgärderna föreslås träda i kraft den 1 juli 1969. De nya bestämmelserna om minsta tid för återbetalning av återbetalningspliktiga studiemedel bör dock enligt innehållet i promemorian inte tillämpas på studiemedeltagare som avslutat sina studier år 1965. För dessa har nämligen avgiftskvot och därmed avgiftsskyldighet för uppburna studiemedel redan fastställts enligt hittills gällande regler.

3.4.2 *Remissyttranden*

Centrala studiehjälpsnämnden understryker inledningsvis behovet av att åtgärder vidtas i syfte att lätta återbetalningsbördan för dem som vid vuxen ålder genomfört såväl sina gymnasiala som sina eftergymnasiala studier och därvid ådragit sig en tyngande återbetalningsskyldighet. För åtskilliga vuxenstuderande leder studielånen och de återbetalningspliktiga studiemedlen sammantaget fram till en återbetalningsbörda av ansevärda mått, vilken de med stora uppoffringar i många fall inte hinner klara av förrän långt fram mot pensionsåldern. Att lindra återbetalningsbördan för den kategori studerande, som avses i promemorian är därför en angelägen uppgift. Nämnden anför emellertid vissa invändningar mot förslaget.

Nämnden anser att det inte är möjligt att vid avskrivningstillfället, dvs. två år efter utgången av de eftergymnasiala studierna, avgöra behovet av avskrivning. Det kan komma att inträffa att man avskriver en del av skulden för en person som sedan visar sig få sådana ekonomiska förhållanden, att han lätt bort kunna återbetala det avskrivna beloppet. Å andra sidan kan det visa sig att en person, som förvägrats avskrivning, i själva verket blir i stort behov av en lätt-

nad av återbetalningsbördan. Ytterligare kan det visa sig att den efter en eventuell avskrivning återstående återbetalningsbördan är så stor med hänsyn till vederbörandes ekonomiska förhållanden, att den lindring, som erhållits genom avskrivning, är helt otillräcklig. Enligt nämndens uppfattning skulle det syfte, som ligger i det föreslagna avskrivningssystemet, på ett lättare sätt kunna nås om man lät betalningsskyldigheten bli avhängig av de återbetalningsskyldigas ekonomiska situation vid varje betalningstillfälle. Detta skulle kunna åstadkommas genom att samordna återbetalningarna för studielån och studiemedel och därvid omvandla studielånet till återbetalningspliktiga studiemedel. En metod att åstadkomma en ytterligare lindring är att höja avgiftsgränsen.

Studiehjälpsnämnden anser mot denna bakgrund att frågan om formerna för förbättringar av de studiesociala villkoren för vuxenstuderande, som haft försörjningsplikt under utbildningen, av tidsmässiga skäl ej nödvändigtvis måste lösas nu. Möjlighet bör finnas att utreda frågan om samordning av återbetalningen av studielån och studiemedel. En sådan utredning bör kunna vara genomförd och beslut fattat utan att detta blir till nackdel för de studerande.

Villkoret om särskilda skäl för undantag från 40-årsregeln tillämpas nu enligt studiehjälpsnämnden synnerligen generöst. I praktiken har åldersgränsen hållit sig närmare 50 år, såvida det inte varit fråga om långvarig utbildning. Härvid har viss betydelse tillagts det förhållandet, att studiemedelstagaren med hänsynstagande till bestämmelserna om ett minsta antal återbetalningsår av tio skall återbetala studiemedlen före 65 års ålder.

Att flytta upp åldersgränsen till 45 år skulle föra med sig vissa icke önskvärda konsekvenser. I dessa åldersgrupper finns studerande med handikapp och sådana personer som studerar av arbetsmarknadsskäl. För dessa är enligt nämnden utbildningsbidrag enligt arbetsmarknadskungörelsen den lämpligaste och mest motiverade formen av utbildningsstöd, eftersom det kan vara tveksamt om utbildningen leder till full och varaktig möjlighet för vederbörande att utnyttja en utbildning som från arbetsvårdssynpunkt eller av arbetsmarknadsskäl kan vara väl motiverad. Eftersom utbildningsbidrag ej kan beviljas i fall då studiemedel utgår, skulle enligt nämnden dessa studerande ej längre erhålla utbildningsbidrag. Om en uppjukning av denna bestämmelse ej kan komma till stånd, avstyrks ändringen.

Mot förslaget om en förlängning av återbetalningstiden från nuvarande tio till femton år har nämnden ingen erinran.

Studiehjälpsnämnden anser att vid ett genomförande av förslaget om avskrivning vissa förändringar bör göras. Således föreslås att avskrivningen skall, liksom i promemorian, avse hälften av betalningsskyldigheten, dock att den ej får avse mer än 60 % av det maximala lånebelopp som vid varje beviljningstillfälle gällt för studielån från allmänna studielånefonden. Härigenom vinnas enligt nämnden fördelar för personer med stor återbetalningsbörda. Vidare bör kravet om minsta studietid vid läroanstalt, där studiemedel kan utgå, sättas till två år. Enligt nämnden bör med anställning under viss tid jämsättas bl. a. barnpassning, sjukdom och ofrivillig arbetslöshet. Nämnden anser även att kravet om vårdnad av barn inte

behöver förenas med krav på giftermål. Slutligen bör man enligt nämndens mening undvika den föreslagna prövningen av sökandes ekonomiska ställning.

Sveriges förenade studentkårer har i en särskild skrivelse anslutit sig till förslaget om att höja åldersgränsen och att utsträcka återbetalningstiden. Den föreslagna avskrivningen bör kunna uppgå till högre belopp än vad som föreslagits, efter prövning även till 100 %. Kravet om yrkesverksamhet under viss tid bör ersättas av en åldersgräns.

3.5 Barntillsyn för studerandefamiljer

3.5.1 Arbetsgruppen

Arbetsgruppen framhåller att det inte finns några undersökningar som klart ut säger hur stort antalet barn till studerande är. Enligt gruppens mening är det bästa sättet att uppskatta antalet barn att ta fasta på hur många barntillägg som utgår i samband med studiemedel (1967 ca 6 000). Gruppen är dock medveten om att detta är ett minimiantal.

Enligt gruppens mening är det viktigt att barntillsynsinstitutionerna står öppna för alla barn, oavsett föräldrarnas sysselsättning. Särskilda kategoridaghem, avsedda enbart för barn till studerande, bör därför ej upprättas.

Arbetsgruppen har behandlat frågan om det skall införas särskilda statsbidrag för tillsyn av barn till studerande. Som ett argument för ett sådant bidrag anförs att om barntillsyn inte ordnas för de studerandes barn löper föräldrarna — och i första hand de kvinnliga studerande — risk att inte kunna fullfölja studierna. Ett annat argument för uppfattningen att staten bör svara för tillsynen av studerandefamiljernas barn utgår från kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Koncentrationen till studieorterna av studerandefamiljer — vilka samtidigt som de i många fall endast är tillfälliga kommunmedlemmar har ett stort behov av barntillsyn — framstår enligt detta motiv utan tvekan som en belastning för kommunens barntillsynsorganisation. Samtidigt betonas de stora fördelar som en kommun har av att ha en högre utbildningsanstalt.

Som argument mot statsbidrag anförs att det synes svårt att göra den bedömningen att de studerandes barn bör ges generell förtur före barn till ensamstående mödrar, barn i hem med svag ekonomi eller barn i hem med sociala och psykiska anpassningsproblem. Det har, framhåller gruppen, hävdats att ett statligt stöd till tillsyn av studerandefamiljers barn inte skulle behöva inkräkta på utbyggnaden av tillsynen av barn i socialt eftersatta miljöer, men gentemot detta resonemang invänds dels att samhällets totala resurser är begränsade, dels också att ett ytterligare statligt stöd i första hand borde användas för att påskynda utbyggnaden av tillsynsorganisationen för barn till föräldrar i en svår social situation. Gruppen framhåller också att staten inte skall privilegiera vissa samhällsgrupper utan mycket starka skäl.

Gruppen finner argumenten både för och mot ett särskilt statsbidrag för tillsyn av barn till studerande viktiga och avvägningen svår men har stannat för uppfattningen att argumenten mot väger tyngst. Gruppens majoritet föreslår därför inget särskilt statsbidrag. En förutsättning för detta ställningstagande är bl. a. att kommunens ansvar för barntillsynen självfallet skall omfatta alla barn oavsett föräldrarnas yrke, således också barn till studerande.

Arbetsgruppen framhåller att tillsynsbehovet kan växla bl. a. beroende på den studerandes studieförhållanden. Enligt gruppens mening talar detta för att barntillsynen som regel bör kunna ordnas genom en mer flexibel organisation. Familjedaghemmen och trefamiljssystemet kan vara att föredra.

Enligt gruppens mening bör ett särskilt samrådsorgan mellan kommunen och de studerandes organisationer inrättas för diskussion om barntillsynsfrågorna och behandling av de praktiska problemen. I ett sådant organ skall diskussion kunna föras om principer för intagning av barn till daghem, förmedlingsfrågor etc. Även i konkreta fall skulle vägledning kunna lämnas för kommunens senare beslut. Organets tillkomst skulle kunna underlätta de kommunala myndigheternas handläggande av här aktuella frågor. I en universitetsregion bör ett samrådsförfarande kunna inbegripa fler kommuner varigenom vissa frågor kan bedömas efter enhetliga principer.

Gruppen vill starkt understryka vikten av att frågan om uppförande av daghem i de studerandes egen regi behandlas i samråd med resp. kommuner. Enligt den syn som gruppen företräder är det rimligt att samtliga kommuner i en universitetsregion gör insatser för att lösa de studerandes barntillsynsproblem. Man bör därvid söka åstadkomma en utjämning av utgifterna mellan de berörda kommunerna genom interkommunala ersättningar. Slutligen föreslår arbetsgruppen att vid beräkningen av avgifterna för barntillsyn i daghem och familjedaghem det totala beloppet av studiemedlen tas i beaktande.

3.5.2 Remissyttranden

Remissinstanserna har i allmänhet ansett att arbetsgruppens metod att beräkna antalet studerandebarn gett ett för lågt antal. Flertalet instanser har berört frågan om kategoridaghem och instämt i arbetsgruppens mening att sådana ej bör upprättas.

I frågan om införandet av ett särskilt statsbidrag för att stimulera utbyggnad av daghem i kommun, där ett stort antal studerande finns, framstår det för *universitetskanslersämbetet* som uppenbart att ansvaret för barntillsynsmöjligheterna för studerandegrupperna inte reservationslöst kan åläggas kommunerna. Ämbetet anser att statliga bidrag till kommunerna i stimulanssyfte bör vara en lämplig väg för statliga insatser. Liknande synpunkter anförs bl. a. av *Svenska kommunförbundet* och *Sveriges förenade studentkårer*.

Bl. a. *Landsorganisationen* och *socialstyrelsen* instämmer med arbetsgruppen i frågan om särskilt statsbidrag.

Den övervägande delen av de remissinstanser som yttrat sig i frågan har anslutit sig till arbetsgruppens förslag att organisationen för tillsyn av studerandebarn skall göras flexibel.

Remissinstanserna intar delade uppfattningar då det gäller inrättande av samrådsorgan och samråd med kommun. En grupp, innefattande bl. a. *universitetskanslersämbetet* och *skolöverstyrelsen*, intar samma ståndpunkt som arbetsgruppen, medan bl. a. *socialstyrelsen* och *Svenska kommunförbundet*, som i princip är positiva till uppslaget, vänder sig mot att samrådsorganet skall kunna ha administrativa uppgifter. Bl. a. *Landsorganisationen*, *Tjänstemännens centralorganisation*, *Sveriges förenade studentkårer* och *Sveriges socialdemokratiska studentförbund* framför principiella invändningar mot förslaget i denna del.

Förslaget om en interkommunal ersättning har mötts med tvekan av remissinstanserna. Flertalet instanser är också tveksamma till förslaget om att vid beräkning av avgifter för barntillsyn hänsyn skall tas till det totala studiemedelsbeloppet.

4. Föredraganden

Under de senaste decennierna har det svenska utbildningsväsendet byggts ut i en utomordentligt snabb takt. Utbildningsmöjligheterna för såväl ungdom som vuxna har kraftigt vidgats. Det har samtidigt varit en medveten strävan från samhällets sida att se till att det finns tillfredsställande ekonomiska förutsättningar för den enskilde att tillgodogöra sig de förbättrade utbildningsmöjligheterna. Det statliga studiestödet är ett av de medel som samhället förfogar över för att påverka tillströmningen till frivillig skolutbildning.

Vid 1964 års riksdag fattades beslut om en nära nog total omdaning av studiestödet på alla utbildningsnivåer. Huvudpunkterna i beslutet har sammanfattats i studiehjälpsreglementet och studiemedelsförordningen. För elever i bl. a. fackskolor, gymnasier och yrkesskolor ligger tyngdpunkten i den statliga studiehjälpen på bidrag till den enskilde, medan studielån förutsätts utgå endast mer sällan. Vid dessa utbildningsanstalter är eleverna i regel i en sådan ålder att de anses tillhöra föräldrarnas ekonomi. Vid universitet, fackhögskolor m. fl. läroanstalter — vid vilka de studerande regelmässigt är i sådan ålder att de ekonomiskt kan anses vara fristående från föräldrarna — ligger tyngdpunkten i studiestödet på återbetalningspliktiga studiemedel enligt studiemedelsförordningen. Statens utgifter över budgeten för studiestöd har som en följd av bl. a. 1964 års reform kraftigt vidgats, från drygt 200 milj. kr. budgetåret 1963/64 till inmot 1 300 milj. kr. budgetåret 1969/70.

På det eftergymnasiala stadiet har också det s. k. indirekta studiestödet förbättrats. Staten svarar numera i vissa fall för uppförande av bospisningslokaler vid universitet och högskolor och lämnar bidrag och lån till uppförande av kårlokaler

för studerande vid dessa läroanstalter. Genom beslut vid 1967 års riksdag har statens bidrag till de studerandes hälsovård och motionsverksamhet reglerats i fasta former och det ekonomiska stödet förstärkts (prop. 1967: 48, SU 96, rskr 220).

Under den senaste tiden har flera förslag om förbättringar i det studiesociala stödet aktualiserats. Det gäller utformningen av det inkomstprövade tillägget enligt studiehjälpsreglementet, höjning av maximibeloppet för lån ur allmänna studielånefonden, ändring av den s. k. 21-årsregeln enligt studiehjälpsreglementet samt vissa förbättringar i studiestödet för vuxna. Jag vill i detta sammanhang framhålla att förbättringar av de studiesociala åtgärderna framdeles i första hand bör inriktas mot studiefinansieringen inom vuxenutbildningen. Den översyn av studiemedelsystemet som inletts genom tillkallande av särskilda sakkunniga skall, såsom framhålls i utredningens direktiv, avse åtgärder som tar sikte på vissa speciella kategorier av studiemedelstagare.

Vid 1968 års riksdag fattades beslut om en familjepolitisk reform med tyngdpunkten lagd på flerbarnsfamiljer med lägre inkomster. Enligt denna reform utgår ett familjepolitiskt stöd (inkomstprövat bostadstillägg) beroende av bl. a. antalet hemmavarande barn under 16 år. Även studiehjälpen till studerande vid bl. a. fackskolor, gymnasier och yrkesskolor innebär, såsom framhålls i samband med 1964 års studiesociala reform, ett stöd till familjerna och utgör därmed ett viktigt led i familjepolitiken. Stödet till familjerna har inom studiehjälpsystemet främst kommit till uttryck genom ett inkomstprövat och ett behovsprövat tillägg. Jag anser att en förbättring nu bör göras i detta stöd. Förstärkningen bör, liksom 1968 års familjepolitiska reform, avse flerbarnsfamiljer med låga inkomster. Förbättringen bör därför utformas så att det inkomstprövade tillägget i studiehjälpen höjs med 25 kr. i månaden till studerande som har hemmavarande syskon under 16 år. Detta bör dock ej gälla gift studerande.

Såsom framhållits inledningsvis är eleverna vid bl. a. fackskolor, gymnasier och yrkesskolor i regel i en sådan ålder att de anses tillhöra föräldrarnas ekonomi. En inte obetydlig grupp av eleverna har emellertid nått en sådan ålder att de får anses vara fristående från föräldraekonomin. I studiehjälpsreglementet har därför studiehjälpen utformats på ett sätt för elever som kan anses tillhöra föräldrarnas ekonomi (s. k. yngre elever) och på ett annat sätt för övriga, s. k. äldre elever. För yngre elever utgörs studiehjälpen av ett generellt studiebidrag, vissa tillägg och studielån. Inkomstprövat tillägg, behovsprövat tillägg och studielån utgår endast till studerande vars föräldrar har begränsade inkomster. Till äldre elever utgår studiehjälp utan hänsynstagande till föräldrarnas ekonomi i form av ett förhöjt studiebidrag och studielån. Gränsen mellan dessa båda kategorier har utformats så att till yngre elev hänförs den som påbörjar sina studier vid en läroanstalt eller utbildningslinje före det kalenderår då han fyller 21 år. Han behandlas som yngre

elev även under den del av studietiden som infaller efter det han fyllt 21 år (21-årsregeln). Övriga studerande hänförs till gruppen äldre elever.

Motivet för utformningen av dessa regler har varit att det bedömts vara en fördel om eleverna åtnjuter samma typ av studiesociala förmåner under hela sin studietid. Detta har emellertid mött invändningar. Reglerna har upplevts som orättvisa, eftersom studerande som uppnått myndig ålder behandlas olika beroende på när de börjat sin utbildning. Reglerna synes också ha medfört administrativa olägenheter. Med anledning av synpunkter, framförda av riksdagens andra lagutskott och centrala studiehjälpsnämnden, fick 1968 års studiemedelsutredning i uppdrag att komma med förslag till ändringar av bestämmelserna i fråga. Utredningen har föreslagit övergång till en s. k. strikt åldersgräns, som innebär att en studerande behandlas som äldre elev fr. o. m. det läsår som börjar det kalenderår då han fyller 21 år. Motsvarande föreslås gälla även i de fall studiehjälp utgår för kurstid. Studerande som börjar en kurs före det kalenderår då han fyller 21 år bör enligt utredningen trots detta behandlas som äldre elev i vissa fall. Detta föreslås gälla för den del av kursen som infaller efter den 30 juni det kalenderår då den studerande fyller 21 år om denna del uppgår till minst två månader. Övriga elever föreslås få studiehjälp som yngre elever.

Utredningen har även föreslagit vissa övergångsbestämmelser för att möjliggöra för elever som planerat sin utbildning med utgångspunkt i nuvarande regler att också slutföra sin utbildning med studiehjälp enligt nuvarande regler. Enligt min mening bör utredningens förslag genomföras.

I prop. 1969: 25 med förslag till lag om ändring i föräldrabalken, m. m. har förslag lagts fram om en sänkning av myndighetsåldern från 21 till 20 år. Studiemedelsutredningen har — liksom centrala studiehjälpsnämnden — tagit upp frågan om en anpassning av åldersgränsen i studiehjälpsreglementet härtill. Även om nuvarande avgränsning mellan yngre och äldre elever inte bestämts med utgångspunkt i bestämmelserna om myndighetsåldern, skulle ett fasthållande vid en 21-årsgräns i nuvarande situation sannolikt komma att möta invändningar. En sänkning av åldersgränsen till 20 år kan inte anses ändra grunderna för vår studiesociala politik enligt 1964 års beslut. Jag förordar därför att den åldersgräns som jag förut, i överensstämmelse med studiemedelsutredningens förslag, godtagit bör anpassas till den nya myndighetsåldern, dvs. sänkas med ett år, om förslaget i prop. 1969: 25 godtas av riksdagen. Om myndighetsåldern sänks, bör man vidare i motsvarande mån sänka den på myndighetsåldern grundade åldersgränsen i 26 § första stycket studiehjälpsreglementet.

Studiehjälpsnämnden har i sin anslagsframställning för nästa budgetår lagt fram förslag om en höjning av maximibeloppet av lånen från allmänna studielånefonderna. Detta belopp utgör f. n. 5 000 kr. För heltidsstuderande med underhållsskyldighet mot barn kan dock högre belopp utgå (jfr prop. 1967: 85 s. 99). Nämnden föreslår nu en höjning av beloppet 5 000 kr. till 6 500 kr. Jag till-

styrker detta förslag. Härigenom kommer studiestödet att utgå med i stort sett samma belopp för elever i samma åldersgrupp, oavsett läroanstalt eller utbildningslinje. Maximibeloppet bör tilldelas studerande med tio månaders studietid, dvs. den studietid som förutsatts vara den allmänt förekommande inom studiemedelssystemet. I likhet med nämnden förutsätter jag att det ökade studielånebeloppet kommer de äldre studerandena till del.

De förändringar som jag nyss föreslagit tar i första hand sikte på de äldre studerandenas studiesociala villkor. Som tidigare redovisats följer med *vuxenutbildningens* ökade omfattning att frågorna om studiefinansieringen inom denna sektor blir mer betydelsefulla. Särskilda sakkunniga har tillkallats för att utreda de mer långsiktiga perspektiven rörande studiefinansieringen inom vuxenutbildningen.

I en promemoria har vissa förslag till förändringar av studiestödet till vuxna redovisats. De avser en höjning av den generella åldersgränsen för rätt till studiemedel från 40 till 45 år, en utsträckning av kortaste återbetalningstiden från nuvarande tio till i regel femton år samt möjlighet till partiell befrielse från skyldighet att återbetala studielån för dem som vid vuxen ålder gått igenom dels gymnasial utbildning, dels utbildning vid läroanstalt där studiestöd utgår i form av studiemedel. Centrala studiehjälpsnämnden har i sitt yttrande över promemorian tagit upp frågan om att skjuta upp frågan om partiell befrielse från återbetalningsskyldighet och därvid pekat på möjligheten att genom omvandling av studielån till återbetalningspliktiga studiemedel och genom höjning av avgiftsgränsen i studiemedelssystemet åstadkomma den lättnad av återbetalningsskyldigheten som åsyftats i promemorian. Nämnden har vidare fört fram vissa erinringar och synpunkter med anledning av detaljutformningen av de föreslagna reglerna om befrielse från återbetalningsskyldighet.

Det är enligt min mening angeläget att man redan i nuvarande läge vidtar förbättringar i studiestödet för dem som deltar i vuxenutbildning utöver vad som beslutats vid 1967 års riksdag och vad som följer av mitt förslag om studielånens maximibelopp och ändring av den s. k. 21-årsregeln. Genom den i promemorian föreslagna befrielsen från återbetalningsskyldighet kommer de som i vuxen ålder gått igenom en mer omfattande utbildning att få en inte obetydlig reduktion av sin återbetalningsskyldighet. Syftet med befrielsen är att delvis undanröja den merbelastning som kan uppstå om studierna bedrivs vid vuxen ålder i stället för i ett sammanhang under ungdomsåren. Detta syfte nås inte med en omvandling av studielån till återbetalningspliktiga studiemedel, ej heller genom en generell höjning av avgiftsgränsen inom studiemedelssystemet.

Jag tillstyrker att det i studiehjälpsreglementet förs in en regel som gör det möjligt att medge den som i vuxen ålder deltagit i gymnasial utbildning att erhålla befrielse från skyldigheten att återbetala del av studielån. Närmare bestämmelser härom bör meddelas av Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med följande.

Befrielse från återbetalningsskyldigheten bör få beviljas för lån som utgått för gymnasial utbildning som genomgått i vuxen ålder. Låntagaren bör därefter ha deltagit i en minst tvåårig utbildning vid läroanstalt där studiemedel utgår och ha uppburit återbetalningspliktiga studiemedel för samma tid. Studierna vid denna läroanstalt bör ha påbörjats först efter det den studerande under minst fem år bedrivit yrkesverksamhet på heltid. Med yrkesverksamhet bör i enlighet med vad som föreslagits i promemorian likställas vård av egna barn under 16 år, vård av föräldrar eller annan jämförlig sysselsättning. Studielånet bör avse utbildning som fordras för att den studerande skall bli behörig att vinna inträde vid den läroanstalt, där han uppburit studiemedel. Detta innebär självfallet att förutom hel eller partiell utbildning vid gymnasium även utbildning vid t. ex. fackskola och folkhögskola kommer i fråga. Befrielsen från återbetalningsskyldigheten bör avse högst hälften av studielånet jämte ränta under amorteringsfri tid. Befrielse bör dock inte i något fall få överstiga 1 650 kr. jämte ränta under amorteringsfri tid för varje årskurs enligt läroplanen för den utbildning som låntagaren gått igenom. Befrielsen bör sammanlagt ej överstiga 4 950 kr. jämte ränta. Befrielse bör få beviljas endast efter en behovsprövning. Beslut i dessa ärenden bör fattas av centrala studiehjälpsnämnden. Fråga om befrielse bör kunna tas upp till prövning när som helst under återbetalningstiden.

Frågan om åldersgränsen 40 år inom studiemedelssystemet har vid skilda tillfällen diskuterats och önskemål har därvid förts fram om en höjning. I promemorian föreslås en generell höjning av denna gräns till 45 år. Antalet vuxna som bedriver högre studier kan väntas öka, bl. a. som följd av kompetensutredningens arbete. Centrala studiehjälpsnämnden har pekat på att vissa personer som genomgår arbetsvård som en följd av den höjda åldersgränsen kan komma att inte längre erhålla utbildningsbidrag. Frågan om var gränsen skall dras för den generella rätten att erhålla studiemedel är svår att besvara. Vid en förändring av det slag varom här är fråga kan det inte undvikas att i undantagsfall vissa effekter kan uppkomma vilka upplevs som negativa. Detta får emellertid inte hindra att önskvärda generella åtgärder genomförs. Jag utgår från att vederbörande myndigheter har sin uppmärksamhet riktad på de individuella fallen så att ogynnsamma verkningar av en höjd åldersgräns kan undvikas. Jag ansluter mig därför till förslaget om en höjning av åldersgränsen till 45 år.

I likhet med vad som föreslagits i promemorian förordar jag vidare att minsta tiden för återbetalning av studiemedel utsträcks från tio till femton år med de undantag som anges i promemorian.

De nya reglerna om minsta tid för återbetalning av återbetalningspliktiga studiemedel bör i enlighet med vad som föreslås i promemorian träda i kraft den 1 juli 1969. De nya reglerna bör dock inte tillämpas på de studiemedelstagare för vilka avgiftskvoten och därmed avgiftsskyldigheten skall ha fastställts före ikraftträdandet.

I enlighet med det anförda har inom utbildningsdepartementet upprättats förslag till

- 1) förordning om ändring i studiehjälpsreglementet den 4 juni 1964 (nr 402),
- 2) förordning om ändring i studiemedelsförordningen den 4 juni 1964 (nr 401).

Jag vill slutligen anmäla frågan om behovet av barntillsyn för studerande i familjerna. Denna fråga har behandlats av en arbetsgrupp i utbildningsdepartementet. Gruppen har understrukt vikten av att de kommunala institutionerna för barntillsyn står öppna för alla barn, oavsett föräldrarnas sysselsättning. Särskilda kategoridaghem för barn till studerande bör ej inrättas. Vad beträffar de ekonomiska frågorna har gruppens majoritet uttalat sig mot tanken på ett särskilt statsbidrag för platser som utnyttjas för barn till studerande. Gruppen har bl. a. förordat att samrådsorgan inrättas mellan kommunen och de studerandes organisationer för diskussion om barntillsynsfrågorna och därmed sammanhängande praktiska problem. I gruppens förslag förordas ett interkommunalt ersättnings-system i universitetsregionerna mellan berörda kommuner. Slutligen har gruppen även gjort ett uttalande i frågan om hur studiemedel skall bedömas vid uttag av avgift för kommunal barntillsyn.

Jag hälsar med tillfredsställelse att gruppens ståndpunktstagande mot kategoridaghem vunnit allmän anslutning. Att anordna och driva institutioner för barntillsyn är en kommunal uppgift, vartill statligt stimulansstöd utgår. I likhet med bl. a. Landsorganisationen och socialstyrelsen delar jag meningen att några särskilda högre statsbidrag ej bör utgå för anordnande av daghemsplatser som utnyttjas av studerande. Jag vill i detta sammanhang erinra om att föredragande statsrådet vid anmälan av anslaget Bidrag till driften av barnstugor (prop. 1969: 1 bil. 7 s. 40) anfört att en översyn av bidragssystemet för barnstugeverksamheten har påbörjats inom socialdepartementet.

Vad angår gruppens förord för t. ex. inrättande av samrådsorgan mellan kommuner och studerande är detta, såsom Svenska kommunförbundet framhållit, frågor som avgörs av resp. kommunala organ. Något beslut erfordras således ej av Kungl. Maj:t.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att anta förslag till

- 1) *förordning om ändring i studiehjälpsreglementet den 4 juni 1964 (nr 402),*
- 2) *förordning om ändring i studiemedelsförordningen den 4 juni 1964 (nr 401).*

5. Anslagsberäkningar för budgetåret 1969/70

H 2. Studiebidrag m. m.

1967/68 Utgift	424 391 397 ¹
1968/69 Anslag	456 000 100 ¹
1969/70 Förslag	493 000 000

¹ Anslagen Studiebidrag m. m. och Brevskolestipendier.

Från anslaget bestrids utgifter för studiehjälp enligt studiehjälpsreglementet och förordningen om förlängt barnbidrag, studiebidrag enligt studiemedelsförordningen samt brevskolestipendier, som avser tid före den 1 juli 1968, enligt kungörelsen den 9 juni 1967 (nr 305) om upphävande av kungörelsen den 4 juni 1964 (nr 480) om brevskolestipendier.

Centrala studiehjälpsnämnden

Nämnden föreslår en ökning av detta anslag med 25 milj. kr. för nästa budgetår.

1. Under budgetåret 1967/68 har i studiehjälp enligt studiehjälpsreglementet och förordningen om förlängt barnbidrag utbetalats 278,5 milj. kr. från detta anslag. För budgetåret 1968/69 har medelsbehovet beräknats till 291 milj. kr. Med utgångspunkt häri beräknar nämnden förbrukningen under budgetåret 1969/70 med oförändrade bestämmelser till 291,9 milj. kr.

2. Under budgetåret 1967/68 har i studiebidrag enligt studiemedelsförordningen utbetalats studiebidrag med 151 milj. kr. Nämnden beräknar, att 72 % av de studerande vid läroanstalter och utbildningslinjer där studiemedel kan utgå kommer att få studiebidrag med i genomsnitt 1 700 kr. per person. Härtill räknar nämnden med ett medelsbehov av 2 milj. kr. för studiebidrag till utom riket studerande. De sammanlagda utgifterna för studiebidrag skulle då uppgå till 189 milj. kr. vilket med 24 milj. kr. överstiger det för innevarande budgetår anvisade beloppet.

3. Till utbetalning av brevskolestipendier, som beviljats före den 1 juli 1968, beräknar studiehjälpsnämnden ett i förhållande till innevarande budgetår oförändrat belopp av 100 000 kr.

Föredraganden

1. Vid beräkningen av kostnaderna för studiehjälp enligt studiehjälpsreglementet och förordningen om förlängt barnbidrag utgår jag från nämndens grunduppskattning, 291,9 milj. kr.

Den förstärkning av inkomstprövat tillägg till studiebidrag som i det föregående föreslagits innebär en kostnadsökning av 9 milj. kr.

Ändringen av gränsen mellan yngre och äldre elever medför under detta anslag en kostnad av 3 milj. kr.

2. Jag godtar nämndens beräkning av kostnaderna för studiebidrag enligt studiemedelsförordningen 189 milj. kr.

3. Kostnaden för redan beviljade brevskestipendier uppskattar jag i likhet med nämnden till 100 000 kr.

Anslaget bör uppföras med $(291,9 + 9 + 3 + 189 + 0,1 =)$ 493 milj. kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Studiebidrag m. m.* för budgetåret 1969/70 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 493 000 000 kr.

IV:1. Allmänna studielånefonden

Ur fonden utgår studielån beviljade enligt studiehjälpsreglementet. För innevarande budgetår är anslaget till fonden uppfört med 90 milj. kr.

Centrala studiehjälpsnämnden

Nämnden föreslår att anslaget för nästa budgetår uppförs med 105 milj. kr., vilket innebär en ökning med 15 milj. kr. i förhållande till anslaget för innevarande budgetår.

1. Under budgetåret 1967/68 har nämnden bifallit 28 000 ansökningar om studielån till ett sammanlagt belopp av 87,8 milj. kr.

För budgetåret 1969/70 beräknas antalet bifallna låneansökningar komma att uppgå till 35 000. Det genomsnittliga lånebeloppet kan beräknas till 3 300 kr. Den på grund härav beräknade medelsåtgången uppgår vid oförändrade bestämmelser i fråga om maximibelopp till 115,5 milj. kr.

2. Enligt studiehjälpsreglementet utgår studielån normalt med högst 5 000 kr. för läsår. Den 1 juli 1967 infördes en bestämmelse om att, då synnerliga skäl förelåg, studielån fick beviljas utöver eljest gällande maximibelopp till studerande med försörjningsplikt. Denna bestämmelse tillämpas så att de äldre, försörjningspliktiga eleverna vid läroanstalter tillhörande studiehjälpssektorn jämställs vad beträffar stödet med motsvarande kategori studerande vid läroanstalt inom studiemedelssektorn.

Nämnden anser — såsom redovisats i det tidigare — att skäl föreligger för en generell höjning av maximibeloppet för studielån till 6 500 kr. för läsår för att ge de äldre studerandena på gymnasial nivå samma totala stöd som eleverna inom studiemedelsystemet. Ökningar av långivningen till yngre elever bör undvikas.

Den föreslagna ökningen av maximibeloppet beräknas medföra ett ökat investeringsbehov av 10 milj. kr.

3. Det sammanlagda medelsbehovet beräknas av nämnden uppgå till 125,5 milj. kr., varav 5 milj. kr. täcks av medelsreservation och 15,5 milj. kr. av amorteringar under budgetåret. Det erforderliga investeringsanslaget kommer därför att uppgå till 105 milj. kr.

Föredraganden

1. Jag delar nämndens uppfattning om medelsåtgången vid oförändrade bestämmelser.

2. Jag har i det föregående biträtt nämndens förslag om höjning av maximibeloppet för studielån och beräknar liksom nämnden det ökade investeringsbehovet med anledning härav till 10 milj. kr.

3. Ändringen av gränsen mellan yngre och äldre elever medför att ett ökat antal elever vid låneprövning kommer att behandlas såsom fristående från föräldrarnas ekonomi. Detta medför en ökning av det sammanlagda lånebeloppet med 6 milj. kr., vilket belopp måste tillföras fonden.

4. Förstärkningen av studiestödet till vuxna studerande beräknas inte medföra något ökat investeringsbehov under närmaste budgetår.

Anslaget beräknas enligt följande sammanställning.

		<i>Anslagsberäkning</i>	
		(1 000-tal kr.)	
<i>Medelstillgång</i>		<i>Beräknad medelsförbrukning</i>	
Reservation 1.7.1968	4 000	1968/69	104 000
Anslag för 1968/69		1969/70	131 500
riksstat	90 000		
Amortering under			
1968/69	15 000		
1969/70	15 500		
Anslag för 1969/70			
(förslag)	111 000		
	235 500		235 500

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Allmänna studielånefonden* för budgetåret 1969/70
anvisa ett investeringsanslag av 111 000 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnel Anderson

INNEHÅLL

	Sid.
Författningsändringar	2
1 Inledning	5
2 Huvuddragen av nuvarande studiesociala system	6
3 Reformförslag på det studiesociala området	8
3.1 Inkomstprövat tillägg inom studiehjälpen	8
3.1.1 Nuvarande regler m. m.	8
3.1.2 Konsekvenser av 1968 års familjepolitiska reform	8
3.2 Ändring av 21-årsregeln inom studiehjälpsystemet	9
3.2.1 Nuvarande regler	9
3.2.2 Centrala studiehjälpsnämndens skrivelse	10
3.2.3 1968 års studiemedelsutrednings förslag	11
3.3 Höjning av studielånens maximibelopp	11
3.3.1 Nuvarande regler	11
3.3.2 Förslag från centrala studiehjälpsnämnden	12
3.4 Studiestöd för vuxna	12
3.4.1 Departementspromemorian	12
3.4.2 Remissyttranden	16
3.5 Barntillsyn för studerandefamiljer	18
3.5.1 Arbetsgruppen	18
3.5.2 Remissyttranden	19
4 Föredraganden	20
5 Anslagsberäkningar för budgetåret 1969/70	26